

Undervisningsbeskrivelse

Stamoplysninger til brug ved prøver til gymnasiale uddannelser

Termin	December 2026
Institution	Herning HF & VUC
Uddannelse	HF
Fag og niveau	Kultur- og Samfundsfagsgruppen
Lærer(e)	Kristian Sandholm Poulsen (KSP - Religion), Carsten Kudsk (CK - Samfundsfag) og Johannes Finskas Adelin Jørgensen (JJ - Historie)
Hold	24o KS

Oversigt over gennemførte undervisningsforløb i faget

Forløb 1	Asatro (Særfagligt - religion)
Forløb 2	Introduktion til historiefaget
Forløb 3	Styreformer (historie)
Forløb 4	Ideologiernes kamp (historie)
Forløb 5	Kriminalitet og integration (samfundsfag)
Forløb 6	Økonomi
Forløb 7	Velfærdsstaten (Flerfagligt)
Forløb 8	USA

Forløb 1	Asatro (Særfagligt - Religion)
Forløbets indhold og fokus	Forløbet introducerer til religionsfaget og religionsteori, herunder Ninian Smarts 7 dimensioner og senmoderne, individualiseret og medialiseret religion. Asatroen undersøges ud fra dens ophav i den nordiske mytologi fra vikingetiden og dens nye, konstruerede, senmoderne udgave i Danmark, hvor den har skiftet fokus fra det mere højreorienterede til det mere venstreorienterede og spirituelle, med fokus på kobling til naturen. Centrale begreber: Vi har i forløbet arbejdet dels med nordisk mytologi og religion, dels om asatro, dvs. den moderne tolkning af den nordiske mytologi. Vi har i forløbet været omkring: Religionsdefinition: Ninian Smarts syv dimensioner (oplevelse, myter, dogmer, etik, ritualer, det sociale, det materielle) Kildekritiske begreber: • Religionsfaget er "udefra objektivt", dvs. ikke religiøst, men videnskabeligt. • Indefra: Det at deltage i en religion (være troende i en bestemt religion) • Udefra: Det at se på en religion uden at deltage i den - OBS: To typer udefra: Objektiv (neutral) og subjektiv (med egne holdninger, typisk negativ over for andres religion) Asatro: • Kilder: De tekster og materialer, der giver os viden om den nordiske mytologi, såsom Edda-digte og sagaer. Problem: de er nedskrevet i kristen tid (og set udefra i forhold til asatroen) • Guderne (aser og vaner): Overnaturlige væsener og antropomorfe (menneskelignende og fejlbarlige) figurer, der har forskellige funktioner, såsom Odin, Thor og Freyja. Afhængige af menneskers tilbedelse og ofringer. • Kosmologi: et verdensbillede, læren om universets struktur og oprindelse. • Naturreligion: En religion, hvor man lever i pagt med naturen og ofre til guderne for at få et godt liv. • Polyteisme: Troen på mange guder (modsat monoteismen, troen på en gud). • Skæbne: Forestillingen om, at begivenheder er forudbestemt og uundgåelige, en central idé i nordisk mytologi. • Forn Siðr: Udtales "Forn sider" - den danske forening for moderne asatro.

• Vølv: En karakter i Eddaerne, en spåkone. I dag også set som en slags coach.

Ritualer:

- Ritualer: Handlinger udført på samme måde hver gang i en religiøs sammenhæng, ofte for at opnå noget fra guderne eller markere vigtige begivenheder.
- Gode/gydje: Præst/præstinde i asatro
- Blot: (udtales med langt o), et offerritual i asatro.
- Do-ut-des: "Jeg giver for at få" (at ofre til guderne for at opnå noget i en offer-/naturreligion).
- Kaste runer: At trække en brik med et oldnordisk bogstav og fortolke det (som en slags tarotkort).

Myter:

- Myter: Fortællinger, der forklarer verdens indretning på en ikke videnskabelig måde (ætiologi).
- Handler om guder, forfædre og overnaturlige væsener
- Kan enten foregå i en mytisk tid (uden for tid og rum) eller i religionens første periode.
- Reaktualiseres (levendegøres) ofte i forbindelse med ritualer
- Fra kaos og kosmos: Myter beskriver ofte en ordningsproces fra kaos (uorden) til kosmos (orden).
- Trickster-figur: En tvetydig person, der sætter handlingen i gang. Ofte blanding mellem mand og kvinde eller dyr og menneske, fx Loke og Odin, eller slangen i paradiset i kristendommen.

Mytetyper:

- Kosmologi: læren om det ordnede univers, verdens indretning / Kosmogoni: myte om verdens opståen.
- Teologi: læren om og studiet af guder / Teogoni: myte om gudernes tilblivelse
- Antropologi: læren om mennesket / Antropogoni: myte om menneskets oprindelse.
- Eskatologi: læren om de sidste tider / myter om hvordan verden går under.

Samfundstyper:

Traditionel, moderne og senmoderne

- Traditionel: Frem til 1870'erne
- Det moderne: Fra ca. 1870-1970-80
  - Religionskritik/ateisme i det moderne: guder findes ikke, folk søger bare trøst i religion:
  - Marx (tysk filosof, 1818-1883): Religion er opium (et stof) for folk
  - Nietzsche (tysk filosof, 1844-1900): "Gud er død"

	• Det senmoderne: Den tid, vi lever i nu (siden 1970-80'erne), præget af stor individualisme og mangel på fælles værdier (se relativisme). Udtryk til det senmoderne: • Senmoderne religion: Den type religion, vi har i dag, hvor man er meget individuel og selv sammensætter din tro. • Globalisering: At verden er blevet "mindre" pga. indvandring, internet og flyrejser. En forudsætning for det senmoderne. • Relativisme: "Alt er relativt" - dvs. ingen faste, fælles værdier og holdepunkter. • Senmoderne religion: Den måde, hvorpå vi er religiøse i dag. • Individualisme: At den enkelte går meget op i sin egen identitet, er refleksiv (tænker meget over sin identitet) og iscenesætter sig selv. • Eklekticisme: At man vælger sin egen religion, ofte sammensat af forskellige religioner • Sekularisering: At kirken mister magt i samfundet, at videnskaben fortrænger religion og at religion bliver en privatsag (det samme som affortryllelse) • Genfortryllelse: At religion kommer igen i nye, senmoderne former - en modsætning til sekularisering. • Medialisering: Vi møder i dag kultur, herunder religion, igennem medier, både TV, internet og sociale medier. Herigennem skaber individet sin egen identitet (iscenesættelse), der også ofte medialiseres (dvs. fx vises på sociale medier) • Pluralisme: At der er mange kulturer, etniciteter og religioner side om side i samfundet, forholdsvis fredeligt (modsatning til polarisering, hvor man skaber fjendebilleder af hinanden). Dette skyldes bl.a. globalisering.
Faglige mål	- Forstå kultur som et menneskabt system (et udefra-syn) - Arbejde med enkeltfaglige problemstillinger - Forstå og forklare aktuelle emner (senmoderne religion) - Kende til religioner og livssyn (indefra-syn) - Diskutere værdier – egne og andres - Forstå kulturelle og samfundsmæssige sammenhænge - Sætte religion i relation til kultur og tænkning - Analysere forskellige materialer (tekst, statistik, billeder) - Lave mindre undersøgelser (kvalitative undersøgelser på nettet) - Formidle fagligt og faglig dialog, både mundtligt og skriftligt.
Kernestof	- udvalgte sider af yderligere én religion (asatro/senmoderne religion) - etiske, herunder religionsetiske, problemstillinger - religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid - religionsfaglige metoder
Anvendt materiale	Materiale til religion Ordnet efter elevernes sider i OneNote:

Under mappen "Teori":

Religionernes definitioner

- Katrine Haaning og Søren Korshøj Laursen m.fl.: "Hvad er religion"

Religionsportalen: <https://religion.systime.dk/?id=467>

- "Ninian Smarts 7 dimensioner" fra Lene Madsen, Dorte Thelander Motzfeldt m.fl.: *Grundbogen til Religion C*:

<https://grundbogentilreligionc.systime.dk/?id=c989>

Lektie - "Hvad er religion"

Mikael Rothstein: lektor i religionshistorie, *videnskab.dk*, 30/7/2022:

<https://videnskab.dk/forskerzonen/kultur-samfund/hvad-er-religion>

INDEFRA og UDEFRA (kildekritik)

Madsen m.fl. "Grundbogen til religion C", Systime ibog:

<https://grundbogentilreligionc.systime.dk/?id=143#c975>

+ lærerens PowerPoint

Under mappen Asatro

ASATRO - INTRO

"Asatroen kort fortalt", Mikkel Pedersen, Tønder Gymnasium 2024.

TEKST 1 - Vikingernes tro

Journalist Ida Falbe Hansen: "Hvilken religion havde vikingerne?"

på *Religion.dk* den 11. januar 2021: <https://www.religion.dk/nordisk-mythologi/vikingernes-amoralske-guder-afspejlede-livet-pa-godt-og-ondt>

TEKST 2 (Myter)

"Myter" fra Lykke-Kjeldsen m.fl.: "Myter", Begrebsnøglen til religion, Systime iBog:

<https://begrebsnoeglentilreligion.systime.dk/?id=148>

"Den nordiske skabelsesmyte", baseret Vilhelm Grønbechs gendigtning 1927 og Wikipedia (2025):

[https://da.wikipedia.org/wiki/Skabelsen_\(nordisk_mythologi\)](https://da.wikipedia.org/wiki/Skabelsen_(nordisk_mythologi))

TEKST 3 (Senmoderne)

- "Senmoderne religion" fra Lene Madsen m.fl.: *Grundbog til religion C*, forlaget Systime, uddrag af I-bogen, kapitel 1, set jan 2025: <https://grundbogentilreligionc.systime.dk/?id=280> og

begrebsliste: <https://grundbogentilreligionc.systime.dk/?id=279>

- "De nordiske guder sætter den troende fri til at søge lykken på egne præmisser", Mathias Nordvig, "hedning" og lektor i nordiske studier, *Dagbladet Information* 15. august 2019

Billeder og PP til senmoderne rel.

	Billeder fra https://grundbogentilreligionc.systime.dk/?id=280 Video til forløbet: - "Vølvens liv og runeråd", DK4, 2016. Om Gudrun Gotved, moderne vølv (spåkone), set februar 2025 på CFU (se via OneNote el. kontakt læreren) - "Hedning på høje hæle", <i>Himlen over Danmark</i> (om Andrea, moderne gydje), DR 2006, set februar 2025 på CFU (se via OneNote el. kontakt læreren) - "Vil du droppe din kirkeskat og betale til modernatur i stedet?" fra <i>Tro til salg</i>, afsnit 2 om asatro, DR 2021, set februar 2025: https://www.dr.dk/drtv/se/tro-til-salg_-vil-du-droppe-din-kirkeskat-og-betale-til-modernatur-i-stedet_290492 - "Religion i det senmoderne samfund del II", <i>youtube.com</i>, Youtube-bruger: Signe Rasmussen, 2021. Set februar 2025: https://www.youtube.com/watch?v=qaw23xiGjVc FORN SIDR (om foreningen) Info om foreningen af asatro i Danmark Omfang: 9 moduler af 90 min. = 13,5 timer; ca. 48 normalsider
Arbejdsformer	Diverse arbejdsformer såsom lærer- og elevoplæg, gruppearbejde, CL, elektronisk portfolio, digitale arbejdsformer, såsom samskrivningsdokumenter og padlet.

-

Forløb 2	Introduktion til historiefaget
Forløbets indhold og fokus	Grundlæggende kildeanalyse Historiebrug Fremstillinger, kilder og problemstillinger
Faglige mål	
Kernestof	historiefaglige metoder–historiebrug
Anvendt materiale	Den store Jellingesten, ca. 965 Anders And-tegnefilm, 1943 (amerikansk propaganda fra Disney) Kildekritisk analyseskema Historiefaglig arbejdsbog (https://historiefagligarbejdsbog.systime.dk/?id=1) Tre kilder fra fodboldkamp (Esbjerg-Brøndby, 2013) En arabisk købmands beretning om Hedeby, ca. 950 <i>Historielærerens øvelsesbog</i> Oversigt til Historie B, <i>vucdigital.dk</i> : https://www.vucdigital.dk/historie/
Arbejdsformer	At udtrykke sig præcist, nuanceret og formidlingsbevidst mundtligt, skriftligt såvel som multimodalt At demonstrere viden om fagets identitet og metoder

Forløb 3	Styreformer (historie)
Forløbets indhold og fokus	Hovedlinjerne i dansk og europæisk historie fra antikken til 1900 Natur, teknologi og produktion i historisk og nutidigt perspektiv. Historiebrug og –misbrug Europæisk identitet Styreformer Demokratiets udvikling, indhold og udfordringer. Trusler mod demokratiet. Gradvis dybere forståelse og anvendelse af fagets mål om kritisk stillingtagen, aktiv deltagelse, faglig formidling, forskelligartet materiale og fagets metoder, herunder kildekritikken
Faglige mål	At udtrykke sig præcist, nuanceret og formidlingsbevidst mundtligt, skriftligt såvel som multimodalt At demonstrere viden om fagets identitet og metoder
Kernestof	dansk historie og identitet–nedslag i verdens og Europas historie fra antikken til i dag, herunder forskellige typer af årsagssammenhænge og periodiseringsprincipper –natur, teknologi og produktions betydninger for mennesker i historisk og nutidigt perspektiv –styreformer i historisk og nutidigt perspektiv– globalisering og kulturmøder i historisk og nutidigt perspektiv– historiefaglige metoder–historiebrug
Anvendt materiale	Verden før 1914 – i dansk perspektiv: om den antikke verden,”Europæisk middelalder”, ”Europa og islam i middelalder”, https://verdenfoer1914idanskperspektiv.systime.dk/?id=1 <i>Grundbog til Danmarkshistorien</i> om enevældens indførelse (https://grundbogtildanmarkshistorien.systime.dk/?id=124) Historiebrug, i <i>Historiefaglig arbejdsbog</i> : https://historiefagligarbejdsbog.systime.dk/?id=186 ”Historien om Danmark: Enevælde og oplysningstid” og ”Grundloven, folket og magten”, DR 2017 Inge Adriansen m.fl.: <i>Fokus: Kernestof i historie</i> , om demokratiets indførelse i Danmark Podcast om forfatningskamp: ”Kongerækken: Grundloven 4”: Kongerækken Perikles's gravtale ifølge Thukydide Den gamle oligark: Kritik af Athens demokrati 300, film Widukind om hvordan danskerne blev kristne, 963 Adam af Bremen om Haralds overgang til kristendommen (o. 1075) Ibn Fadlan om vikingerne ved Volga Kalif Omars pagt med de kristne, ca. 634-644 Pave Urban 2.'s tale i Clermont, 1095 Filmplakat. ”Pershing’s Crusaders”, 1917 Hans Eworth: Tyrkisk rytter, 1549

	Niklas Stör: Træsnit af tyrkiske ryttere fra 1530 Et ekstremistisk syn på korstog i den muslimske verden (to meget korte uddrag, 1998, 2001) Martin Luther: 95 teser (uddrag) Poul Helgesen: Skibbykrønikken (uddrag), ca. 1535 Kong Erik Klippings håndfæstning fra 1282 Kongeligt flyveblad, 1660 Oversigt over danske len 1522 <i>Danmarks Riges Grundlov</i>, 1849 (uddrag) <i>Den grundlovgivende Rigsforsamling</i>, maleri af Constantin Hansen, 1860-64 ATTENTAT PAA KONSEILSPRÆSIDENTEN - LEDER I POLITIKEN 22. OKT. 1885 Gendarmerikorpsets oprettelse (1885) Riffelforeninger dannes (1885), Leder i Lolland-Falsters Folketidende Frants Henningsen: Vandrebog efterses, 1890 Blæksprutten: Satiretegning af nedlægningen af De blå gendarmen, 1894 Grundloven 1915 (uddrag om valgret og valgbarhed) Kvindelig Fremskridtsforenings tidsskrift "Hvad Vi Vil", 1890 Carl Ploug om kvindelig stemmeret, 1888 Jon Mathorne: "Påskekrisen: For 100 år siden reddede Stauning kongen", www.videnskab.dk Valgplakater og afstemningsresultat ifm. Genforeningen 1920
Arbejdsformer	

Forløb 4	Ideologiernes kamp
Forløbets indhold og fokus	Imperialisme, verdenskrigene, synet på 2. verdenskrig, Arbejde med fagets kernestof såsom hovedlinjerne i europæisk historie fra antikken til i dag, styreformer i historisk og nutidigt perspektiv, ideologiernes kamp i det 20. århundrede, forholdet mellem den vestlige kulturkreds og den øvrige verden.
Faglige mål	Gradvis dybere forståelse og anvendelse af fagets mål om kritisk stillingtagen, aktiv deltagelse, faglig formidling, forskelligartet materiale og fagets metoder, herunder kildekritikken At udtrykke sig præcist, nuanceret og formidlingsbevidst mundtligt, skriftligt såvel som multimodalt
Kernestof	natur, teknologi og produktions betydninger for mennesker i historisk og nutidigt perspektiv– forholdet mellem aktør og struktur i et historisk og nutidigt perspektiv– styreformer i historisk og nutidigt perspektiv– Holocaust og andre folkedrab–ideologiernes kamp i det 20. århundrede– globalisering og kulturmøder i historisk og nutidigt perspektiv– historiefaglige metoder–historiebrug
Anvendt materiale	Carl-Johan Bryld: <i>Verden efter 1914</i> (om verdenskrigene, kold krig) <i>Handout om politiske ideologier og styreformer (fra materialer til verdenshistorien i dansk perspektiv, ibog, systime)</i> Inge Adriansen m.fl.: <i>Fokus 3: Kernestof i historie</i> , s. 9-32, Gyldendal <i>Den kolde krigs verden</i> , ibog, Systime (kold krig i dag: https://denkoldekrigsverden.systime.dk/?id=188&L=10) Wilsons 14 punkter, Lenin om demokrati og diktatur, Hitler om racepolitik og "Livsrum" (fra Fokus) <i>Winston Churchills jerntæppetale, 1946</i> <i>Stalins svar på Churchills jerntæppetale, 1946</i> <i>"To historiebøger om bygningen af muren", i Bender og Gade, 1983</i> Thomas A. Bailey om årsagen til den kolde krig, 1964 David Horowitz om ansvaret for den kolde krig, 1965 Melvyn p. Leffler om baggrunden til den Kolde krig, 1994 Det sovjetiske Kommunistpartis officielle fremstilling af historien efter 1945, 1960 (uddrag) Samuel Huntington: <i>Civilisationernes sammenstød?</i> , 1993 <i>First world war as a barfight</i> Begreber til ideologi, fra Peter Frederiksen: <i>Ideologiernes kamp</i> , (ibog) Systime "Hermann Göring om sit forhold til nazismen", "Hitler og Goebbels, udtalelser 1936", "Forbud mod aviser og tidsskrifter", alle fra Erik

	Ingemann Sørensen m.fl.: <i>Problemer omkring nazismen i Tyskland frem til 1940</i>, Gyldendal 1972, forkortet. Ernst Hiemer: Besøg hos en jødisk læge, fra Henrik Pers: <i>Dagligdag under fascismen</i>, Gyldendal 1979, side 78-79 (uddrag). Tysk plakat fra 1930'erne, http://www.bytwerk.com/gpa/posters2.htm Opinionsundersøgelse fra 1961 om styrkeforholdet mellem Vestblokken og Østblokken Møde mellem Gorbatsjov og DDR's partisekretær Egon Krenz, fra Cold War International History Project, Virtual Archive: www.wilsoncenter.org
Arbejdsformer	Klasseundervisning/virtuelle arbejdsformer/projektarbejdsform/anvendelse af fagprogrammer/skriftligt arbejde/eksperimentelt arbejde

Titel 5	Kriminalitet og integration
Indhold	Kernestof: - Brøndum Peter m.fl.: Luk samfundet op! Columbus 4. udgave 2021, s. 29-43 & 61-78 & 86-89 & 91-95 Siderne svarer til afsnit 2, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.5, 3.3, 3.4, 3.5, 4.3 & 4.6 i I-bogen. - Ravnkilde, Kene: Ret og rimelig, Systime, kapitlet 2.4 & 2.6 https://ret.systime.dk/?id=190 & https://ret.systime.dk/?id=192 - Kureer, Henrik m.fl. Samfundsfag C Systime 3. udgave 2012s. 101-109 Supplerende stof: - Fedders, Line Emilie: Unge klæder sig på for fællesskabet, uddrag af artikel fra www.videnskab.dk den 27. juli 2011 http://videnskab.dk/kultur-samfund/unge-klæder-sig-pa-fællesskabet - Schuldt, Laura Kongsmark: Linette var teenager første gang, hun fik botox og filler i sine læber. Hun er en del af en tendens”, Berlingske https://www.berlingske.dk/samfund/linette-var-teenager-foerste-gang-hun-fik-botox-og-filler-i-sine-læber - Larsen, trine Vinther: Indvandrere presset til dobbeltliv, BUPL, https://bupl.dk/boern-unge/find-artikler/indvandrere-presses-til-dobbeltliv - "En syg forskel", afsnit 1), DR1 2014, 42 minutter https://www.dr.dk/drtv/episode/en-syg-forskel_103170 - Artikel: Trainsurfer jeg ved det er dumt, artikel fra BT den 10. januar 2010 http://www.bt.dk/krimi/trainsurfer-jeg-ved-det-er-dumt - Wpersen, Ida Nyegård m.fl.: 10 personlige fortællinger om livet i den kriminelle underverden, Berlingske 10. juni 2018: https://www.berlingske.dk/samfund/10-personlige-fortaellinger-om-livet-i-den-kriminelle-underverden
Omfang	Samfundsfag: 9 moduler á 90 minutter
Særlige fokuspunkter	Samfundsfag: - Socialisering (Primær, sekundær & tertiær) sommerfuglemodellen & multisocialiseringsmodellen. - Normer & socialkontrol - Forskellige familietyper - Forskellige sociale roller - Identiteten & identitetsskabelse (Georg Mead) - Hofstedes løgmodel - Jeg- & vi-kultur - Honneths tre anerkendelsesbehov. - De tre integrationsformer. (assimilation, segregation & pluralistik integration) - Giddens, Thomas Ziehe og Ulrich Becks karakteristika om det senmoderne samfund - Forskellige livsstile & minervamodellen - Habitus og de tre kapitaler - Socialarv & socialmobilitet - Det danske retsvæsens opbygning

	- De tre identitetsformer (den rene identitet, bindestregsidentiteten og kreolske identitet) - Teorier om kriminalitet: (Sutherlands, Mertons, Durkheims & Hirschis kriminalitetsteori) - Det danske retsvæsens opbygning - De forskellige typer af straf og årsager til straf.
Væsentligste arbejdsformer	Klasseundervisning/gruppe- og pararbejde/ diskussion/ synopsis øvelse/ projektarbejdsform/skriftligt arbejde/fremlæggelse/ quizzer

Forløb 7	Velfærdsstaten (Flerfagligt forløb)
Forløbets indhold og fokus	Temaet ”Velfærdsstaten” har til formål at give eleverne indsigt i centrale historiske, religionsfaglige og samfundsfaglige perspektiver, teorier, modeller og begreber, der kan belyse velfærdsstatens udvikling og udfordringer. Religion: Forløbet introducerer til grundlæggende kristendom fra et historisk perspektiv, hvor den opstår som en jødisk sekt omkring Jesus' følgere efter hans død. Kristendommen ses som et samlet udsagn om en løsning på et problem, idet problemmyten er syndefaldet og løsningsmyten er Jesus' død og opstandelse. Den kristne etik, næstekærligheden, spores fra Jesus' Bjergprædiken, igennem Luthers reformation i 1500-tallet, og frem til nutidens universelle velfærdssamfund. Centrale begreber i religion: Grundlæggende kristendom: • Jesus: En jøde, der af sine disciple (tilhængere) blev set som messias (frelseren). • Kristendom: En religion, der voksede ud af jødedommens messiasforventning, grundlagt efter Jesus' død af hans tilhængere • GT: Det gamle testamente, jøderne del af biblen, med den jødiske lov (moseloven). • Det nye testamente: Den kristne del af biblen, med evangelierne om Jesus og Paulus' breve. • Evangelier: Fortællingerne i Ny testamente om Jesus (der er fire: Markus, Lukas, Mattæus og Johannes) • Arvesynd: Mennesket er født med en skyld over for Gud pga. Adam og Eva. Dette kaldes <i>problemmyten</i>. • Problemmytens konsekvens: At der kom synd og død ind i verden. • Kristendommens plot: Hvis kristendommen var en historie, er Jesus helten, der frelser mennesket fra arvesynden. Dette kaldes <i>løsningsmyten</i>. • Løsningsmytens konsekvens: Jesus fjerner arvesynden med sin død, og dødens problem med sin genopstandelse. • Den gamle pagt: At jøderne overholder moseloven. • Den nye pagt: At de, som tror på Guds tilgivelse af deres synder og Jesus' genopstandelse, dermed får del i det evige liv (frelsen). For de kristne er moseloven trådt ud af kraft og der gælder i stedet en "tankelov" (en etik). • Treenigheden: Gud Faderen (skaber), Gud Sønnen (Jesus), Gud Helligånden (Helligånden), kommer bl.a. til udtryk i Den apostolske trosbekendelse. Den kristne etik - næstekærlighed • Etik: leveregler om hvad der godt og ondt, minder om moral - regler for hvordan man behandler hinanden i en religion (en af Ninian Smart's 7 dimensioner)

- Bjergprædiken: Jesus tale til sine disciple og andre følgere om næstekærligheden som tankelov.
- Næstekærlighed: Den kristne etik - kaldes også for *radikal etik*, fordi man også skal dyrke fjendekærlighed (tilgive og elske sine fjender)
- Handlelov: Det er det ydre/gerningerne, som tæller (eksempel: Moseloven i jødedommen, sharialoven i islam)
- Tankelov: Det er det indre/tanken, som tæller (eksempel: Næstekærlighed fra kristendom, medfølelse i buddhismen)
- Fundamentalister: Vil tilbage til skriftens (dvs. biblens) oprindelige betydning, og mener, at der findes faste etiske regler i kristendommen, fx ingen sex før ægteskab, ingen alkohol osv.
- Modernister: Fortolker i biblen og mener ikke, at der findes faste regler, men kun en overordnet etisk/moralsk pointe om næstekærlighed.

Lignelser

- Lignelse: En slags gåde eller allegori, der fungerer som en pædagogisk fortælling af noget svært
- Den barmhjertige samaritaner (en lignelse): hjælp fra uventet kant - en fremmed hjælper en mand, efter hans landsmænd går forbi (eks. på den kristne næstekærlighed/fjendekærlighed).

Protestantisme

- Martin Luther: den tyske munk (1483-1546) der gjorde op med paven og den katolske kirke
- Reformationen: et religiøst brud i Nordeuropa i 1500 tallet pga. Luther
- Protestantisme: Den nye kristendom (fra ordet *protest*), der opstod i Nordeuropa efter reformationen. I Danmark i 1536.
- Afladsbreve: "tilgivelseskontrakt", dvs. at betale præsteskabet for Guds tilgivelse
- Opgør med aflad: Luther opdager, at der ikke står noget om aflad i biblen - opgøret med aflad er meget central for Luther.
- Frelsen er gratis: Iflg. Luther kommer frelse som nåde (en gave fra Gude) - uden at mennesket skal gøre sig fortjent (og derfor kan man ikke købe aflad).
  - Det enkelte menneske kan via troen og biblens ord opnå et personligt gudsforhold, hvor præsteskabet ikke er nødvendigt (som i katolicismen). Fører til mere *individualisme*.
- Skriften og troen: Biblen skal forstås af alle, og mennesket opgave er alene at tro på Guds frelse. Luther oversatte biblen fra latin, så alle kunne forstå den.
- Det almene præstedømme: Alle er lige i åndens regimente (i troen) - og alle kan prædike/være præster.
- De to regimente (magter): Ideen om, at der findes to magter i verden
  - Det åndelige regimente: Religion og tro - alle er lige i troen (derfor skal der ikke være et kirkeoverhoved, der bestemmer, fx som paven)
  - Det verdslige regimente: Politisk magt, hvor kongen (senere staten) bestemmer.

- **Sekularisering:** Opdeling af kirke og stat/religion mister indflydelse i samfundet - opstod efter Luther pga. tanken om de to regimenter.

Kristendom og velfærd

- Næstekærligheden præger vores forståelse af velfærd - vi har en forpligtelse over for de udsatte i samfundet
- Reformationens betydning i kulturen/velfærdssamfundet i dag:
  - Reformationen har præget vores opfattelse af sekularisering, individualisme, lighed, demokrati og arbejdsmoral samt forestillingen om, at staten har et etisk ansvar over for de udsatte.
  - Luthers tanker om den gratis frelse/nåde har påvirket vores ide om velfærd, hvor man i den universelle model får "noget for intet" i stedet for "noget for noget".
  - Det almene præstedømme: Skabte en lighedstanke, der præger de nordiske lande den dag i dag.

Samfundsfag:

Faglige fokuspunkter:

- Leverandører af velfærd (stat, marked, civilsamfund)
- Maslows behovspyramide
- De tre grundideologier
- Varianter af grundideologier
- De danske politiske partier
- Populisme & nationalismen
- De tre velfærdsmodeller,
- Interne og eksterne udfordringer for den universelle velfærdsmodel
- Forsørgerbyrden
- Forventningspresset
- Omkostningspresset
- Den øgede individualisering
- Eksterne udfordringer for den universelle velfærdsmodel
- Nedsikring-og udvidelsesstrategi
- Globalisering/outsourcing
- Konkurrencestaten

Historie:

- Lars Andersen m.fl.: "Fra verdenskrig til velfærd. Fokus 2", s.48-53, 63-66:
<https://fraoplysningstidtileuropaeiskintegration.systime.dk/?id=138>
- Carl-Johan Bryld: Danmark - Tider og temaer, 2016, Systime, (Økonomien i slæbesporet 1945-1957, Det store økonomiske gennembrud 1957-1973, Velfærdsstaten folder sig ud, Tidens tanker - Det moderne velfærdssamfund 1945-1973):

	https://danmark.systime.dk/?id=183 - bearbejdet i klassen med chatPDF til samtalepodcast • Carl-Johan Bryld: Verden efter 1914 i dansk perspektiv, Systime. 2007, s.232-239 : https://verdenefter1914idanskperspektiv.systime.dk/?id=1010 • Kanslergadeforliget i <i>Danmarkshistorisk oversigt</i> s. 78-79, 82-86 • <i>100 års fattigdom</i>, Hus Forbi, maj 2016 • Niels Strange Petersen, om fattigdom og socialpolitik, fra www.danmarkshistorien.dk, 2016 • ”Huse der former os: plejehjemmet”, DR, 2013 • Vejlemuseerne om racehygiejne: https://www.vejlemuseerne.dk/udstillinger/tidl-saerudst-kulturmuseet/slotte-til-idioter/baggrundsartikler/racehygiejne/ • Vejlemuseerne om sterilisation og kastraktion: https://www.vejlemuseerne.dk/udstillinger/tidl-saerudst-kulturmuseet/slotte-til-idioter/baggrundsartikler/sterilisation-og-kastration/ • ”Introtekst til åndsvageanstalter...”, Rigsarkivet • <i>De ustyrlige</i>, afsnit 2, DR, 2015 • ”Sprogo kvindeanstalten”, Danmarks Forsorgsmuseum Supplerende materiale: • Christian Christensen: ”om fattigdom i 1887”, fra www.danmarkshistorien.dk • ”Systemet er humant, men ikke blødsødent”, uddrag af K.K. Steickes taler ved forelæggelsen af socialreformforslaget • K. K. Steincke: Fremtidens Forsørgelsesvæsen (1920) • Adolf Hitler: Min Kamp (1925). Kapitel 11: Folk og race. S. 192-193 • Jakob Knudsen: ”Offentlig forsørgelse præmierer æresløsheden”, 1908 • Anders Fogh Rasmussen: ”Et samfund med tryghed, dynamik og fleksibilitet”, 2005 • Helle Thorning-Schmidt: ”Ni progressive valg for Danmark”, 2007 • ”Helga Gade Nielsen – fra underklasse til middelklasse”, fra Bryld: ”Dan-mark – tider og temaer” • Lederartikel fra Socialdemokraten den 1. februar 1933: En politisk bedrift. • Valgplakat for Socialdemokratiet, 1950 • Valgplakat for Konservativt Folkeparti, 1947/1950 • Karoline Kirstine Jensens og Karla Severine Nielsens journaler fra Sprogø, Rigsarkivet
Faglige mål	• Anvende og kombinere viden, kundskaber og metoder fra fagene i faggruppen til at opnå indsigt i historiske, samfundsmæssige og Kulturelle sammenhænge i Danmark og i andre lande • formulere, forklare, undersøge og diskutere flerfaglige og enkeltfaglige problemstillinger ved anvendelse af begreber og viden fra fagenes kernestof

	• Forklare på hvilken måde fagene kan bidrage til at øge forståelsen af virkelighedsnære problemstillinger, herunder professionsrettede problemstillinger • Redegøre for forskellige livsanskuelser, religioner og politiske grundholdninger samt analysere deres betydning i en historisk og aktuel sammenhæng • Undersøge samfundsmæssige sammenhænge, mønstre og udviklingstendenser med brug af begreber samt kvalitative og kvantitative data • Kritisk indsamle, udvælge, analysere og anvende forskelligartede materialetyper, herunder tekster, statistisk materiale og billedmateriale • gennemføre en mindre empirisk undersøgelse • Formidle faglige sammenhænge både mundtligt og skriftligt på fagenes taksonomiske niveauer med anvendelse af faglig terminologi • Argumentere for et synspunkt på et fagligt grundlag og kunne indgå i en faglig dialog • Kunne indgå i en demokratisk debat og diskutere konsekvenserne af forskellige synspunkter.
Kernestof	Religion: • Kristendom, navnlig med henblik på dens europæiske og danske fremtrædelsesformer, herunder både nutidige og klassiske tekster • etiske, herunder religionsetiske, problemstillinger • religioners samfundsmæssige, politiske og kulturelle betydning i fortid og nutid • religionsfaglige metoder. Samfundsfag: Kernestof: • Brøndum, Peter og Hansen, Thor Banke: Luk samfundet op, 4. udgave 5. oplag 2019: s. 100-111 & 167-170 & 196-220 siderne svarer til afsnit 5.4, 5.5, 5.6, 8.1, 9, 9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.5, 9.6 & 9.7 med tilhørende underafsnit. Supplerende stof: • www.borger.dk om sociale ydelser • Indenrigs- og Sundhedsministeriet om det danske sundhedssystem: http://www.sum.dk/Sundhed/Sundhedsvaesnet.aspx • Dansk Industri: Velfærden i tal 2023: Nøgletal for den ikke-offentlige velfærd https://www.danskerhverv.dk/siteassets/mediafolder/dokumenter/17-diverse/sundhed--velfard/velfarden-i-tal-2023-pi.pdf figurer fra side: 3,4,6,32 & 38 • Nyhedsindslag fra ABC News fra www.youtube: Denmark happiest place on earth https://www.youtube.com/watch?v=fTGKUwMegZ4&t=5s

	• Figur: Lykkeindeks https://samfunds-fag.dk/begreber/sociologi/oevrige/lykkeindekset/ • Hansen, Signe Bøgvald: Sagen om Kongsgården er eksempel på, hvorfor velfærdsstaten aldrig bliver god og omsorgsfuld, Jyllands-Posten den 21. juli 2020 https://jyllands-posten.dk/jpaarhus/debat/breve/ECE12292220/sagen-om-kongsgaarden-er-eksempel-paa-hvorfor-velfaerdsstaten-aldrig-bliver-god-og-omsorgsfuld/ • Arbejdsløse Robert: Jeg finder mig ikke i en skid, Ekstra Bladet den 10. september 2012 • Regioner forventer eksplosiv stigning i tilskud til dyr medicin: Skræmmende, siger ekspert artikel fra www.tv2.dk den 9. august 2023 https://nyheder.tv2.dk/samfund/2023-08-08-regioner-forventer-eksplosiv-stigning-i-tilskud-til-dyr-medicin-skraemmende-siger-ekspert • Samfundsstatistik 2020: Tabel 20.1 "Indkomstoverførsler fra det offentlige" • Samfundsstatistik 2021: Tabel 1.1 • Dokumentar: Mit job flyttede til Indien, dokumentar fra Danmarks Radio produceret 2008. • 19 rektorer advarer: De unge er blevet kanonføde i konkurrencestatens testregime, Berlingske tidende den 16. august 2023 https://www.berlingske.dk/kommentarer/19-rektorer-advarer-de-unge-er-blevet-kanonfoede-i-konkurrencestatens • Video fra youtube om ideologier: https://www.youtube.com/watch?v=SzEu7rO7TNo&t=227s Historie: Vi arbejder mod en forståelse for og anvendelse af fagets mål om kritisk stillingtagen, aktiv deltagelse, faglig formidling, forskelligartet materiale og fagets metoder, herunder kildekritikken. Arbejde med fagets kernestof såsom dansk historie og identitet, styreformer i historisk og nutidigt perspektiv, ideologiernes betydning. Skøns- og retsprincip, forsikring- og forsørgelse, forståelsen af det gode samfund, velfærdsmodeller, årsags-virkningssammenhæng.
Anvendt materiale	Religion: Materiale til religion, ordnet efter elevernes sider i OneNote: Hvad skal vi ha? (Kristendom) - Tobias Rahim: "Jesus", tekst og musikvideo, 2020 set på youtube 2025: https://www.youtube.com/watch?v=hIhM057IMQs

- Genskabt foto af Jesus, som han kunne se ud (bl.a. set på <https://www.bbc.com/news/magazine-35120965> 2025)

Kristendom - KORT FORTALT

Intro-tekst af underviser Mikkel Pedersen, Tønder Gymnasium & HF, 2024

”5 skarpe” - lærerens notater

Video fra DR undervisning: ”5 skarpe om Jesus”, tilrettelægges: Simon Ankjær Andersen, DR K 2014. Set 2025

TEKST 1 (Hvad tror de kristne på)

- Marie-Louise Ebert Lauritsen m.fl.: ”Hvad tror de kristne på” i KS-bogen s. 196-198, forlaget Columbus 2018

- Den apostolske Trosbekendelse (fra ca. år 200)

TEKST 2 (kristne myter og pagten)

- Marie-Louise Ebert Lauritsen m.fl.: ”Det mytisk-narrative grundlag for kristendommen” i KS-bogen s. 199-202, forlaget Columbus 2018

- PowerPoint til problem- og løsningsmyte (lærerens supplerende materiale)

- Uddrag af 1. mosebog - oprindelse og problemmyten (1. mos, kap. 1-3)

- Uddrag af NT med Jesus opstandelse - LØSNINGSMYTEN (Paulus 1. Korintherbrev, kap. 1,1-24)

Kristendommens plot

Religionsnørden, *youtube.com*: ”Kristendom basis1”, juni 2017, set 2025: https://www.youtube.com/watch?v=Ii_tst8FglE

+ Lærerens PowerPoint (supplerende)

TEKST 3 - Kristen etik

- Marie-Louise Ebert Lauritsen m.fl.: ”Hvem var Jesus” i KS-bogen s. 202, forlaget Columbus 2018

- Nanna Kinch: ”Etik i kristendommen” på Religion.dk den 25. maj 2005 (sidst set 14.11.23)

- Uddrag af biblen (N.T.):

- Matthæus 7,12: ”Den gyldne regel” (gør mod andre, som du vil de skal gøre mod dig)
- Matthæus 22, 34-40: ”Det største bud i loven” (dvs. det dobbelte kærlighedsbud - elsk Gud og din næste som dig selv).

Den barmhjertige samaritaner

Biblen --> NT: *Lukas-evangeliet*, kap. 10, vers 25-37: ”Lignelsen om den barmhjertige samaritaner.”

Besøg + tekster

(til besøg af unge kristne fra FSK)

Biblen --> NT --> *Lukas-evangeliet*:

Kapitel 15,11-19 ("Den fortabte søn") og kap. 19,1-10 ("Tolderen Zakæus"):

Bjergprædiken

Jesus' etiske budskab (om næstekærlighed), læst i tegneserien "Manga Messias", fra nextmanga.com og Bibelselskabets Forlag, 2012, baseret på Matthæus og Lukas fra *Den Nye Aftale* 2007

PP (om Bjergprædiken)

Supplerende materiale (lærerens PowerPoint)

TEKST 4 - protestantisme

- Om Martin Luther (1483-1546): "Reformation 1517-2017 - hvad skete der lige der?" video fra @folkeuniversitetetaarhusem3939 og "Rather homemade", feb. 2017, set 2025:

<https://www.youtube.com/watch?v=Y6cdXMBjHPc>

- Faktaboks fra læreren

- Hanne Kjærgaard: "Værd at vide om protestantisk kristendom" på Kristendom.dk den 25. maj 2005, opdateret 7. juni 2022 (sidst set 16.11.23)

- Kilde: Martin Luther: "Hvad er virkelige gode gerninger?", gengivet fra 25 prædikener af Martin Luther, v. Hans Thyge Jacobsen og Egede Schack, s23-25 (uddrag)

DR undervisning: "5 skarpe om Luther", fra DR Kultur og Stender, Bjarke, 2013, set 2025

(Se evt. også siden Lærerens notater til "5 skarpe om Luther" supplerende materiale)

To billeder - Før og efter reformationen

- Gregormessen (1479). Fra predella på højtavle, Århus Domkirke (viser pavens rolle FØR reformationen, hvor han ses tættere på Jesus)

- Alterbordforside, Torslunde Kirke, 1561, EFTER reformationen (viser ligheden mellem de troende og de to sakramenter, der har rod i biblen, nemlig og nadver. Det var vigtigt for Luther at man kun skulle følge det, som stod i biblen).

Lærerens notater til "5 skarpe om Luther"

DR undervisning: "5 skarpe om Luther", fra DR Kultur og Stender, Bjarke, 2013, set 2025 + notater (supplerende)

Kildeanalyse (Luther)

Martin Luther: "Hvad er virkelige gode gerninger?", gengivet fra 25 prædikener af Martin Luther, v. Hans Thyge Jacobsen og Egede Schack, s23-25 (uddrag)

Sekularisering

	- Ordforklaring + video. Underviser Mikkel Pedersen (Tønder Gymnasium): video om sekularisering, marts 2023, set 2025: https://www.youtube.com/watch?v=IEfLfD8z0e4 - Kildeanalyse (pdf'er nederst på siden): To tekster om Luthers påvirkning af samfundet i dag (kobling til velfærdsstaten): • Drejergaard, Kresten: "Kristendom og politik fra Luther til EU", <i>Fyens Stiftstidende</i>, 2010 • Østergaard, Uffe: "Lutheranismen, danskheden og velfærdsstaten" i <i>13 historier om den danske velfærdsstat</i>, Syddansk Universitetsforlag, 2003 Synopsisøvelse: (Fælles) - Lederartikel fra Socialdemokraten den 1. februar 1933: <i>En politisk bedrift</i>. - Valgplakat for Socialdemokratiet, 1950 - Valgplakat for Konservativt Folkeparti, 1947/1950 - Må jeg bo hos dig, når jeg bliver gammel? Katrine Dragsbæk Madsen, 2016 - Figur: Mange på sygeplejerske i år 2030 Fra de danske professionshøjskolars publikation: "Danmark vil mangle mere end 8.000 sygeplejerske i 2032" besøgt 21. september 2023 https://xn--danskeprofessionshjskoler-xtc.dk/wp-content/uploads/2021/07/Faktaark-Danmark-vil-mangle-mere-end-8000-sygeplejersker-i-2030.pdf - Drejergaard, Kresten: "Kristendom og politik fra Luther til EU", <i>Fyens Stiftstidende</i>, 2010. Drejergaard er biskop. - Østergaard, Uffe: "Lutheranismen, danskheden og velfærdsstaten" i <i>13 historier om den danske velfærdsstat</i>, Syddansk Universitetsforlag, 2003. Østergaard er historiker.
Omfang	Historie: ? Moduler á 90 minutter: Religion: 11 moduler á 90 minutter Antal sider: Ca. 57 normalsider Samfunds-fag: 12 moduler á 90 minutter
Væsentligste arbejdsformer	Foruden diverse arbejdsformer er der fokus på synopsis-øvelse og fremlæggelse.